

SKOLAN och SKILSMÄSSOBARN

BARN OCH UNGDOMAR TILL FÖRÄLDRAR SOM GÅR IGENOM EN SEPARATION UTSÄTTS OFTA FÖR LOJALITETSKONFLIKTER OCH PSYKISK STRESS. DE FLESTA SEPARATIONER SLUTAR MED EN FUNGERANDE RELATION MELLAN BARNEN OCH FÖRÄLDRARNA. MEN IBLAND ÄR RISKEN STOR ATT BARN OCH UNGDOMAR TAR ÖVER DEN ENA FÖRÄLDERNS NEGATIVA ATTITYD TILL DEN ANDRA FÖRÄLDERN, VILKET KAN ORSAKA SKADA FÖR BARNEN LÅNGT UPP I VUXENLIVET.

Skolan ska vara en fristad för barn med problem i hemmet, men det finns många exempel där skolan omedvetet bidrar till att förvärra situationen för dessa barn. Denna skrift har tagits fram för att hjälpa personal i skolan att stödja drabbade barn och föräldrar. Vi beskriver också skolans och föräldrarnas rättigheter och skyldigheter när det gäller till exempel utbyte av information om barnet.

SKOLANS ANSVAR

Skolan har tillsammans med föräldrarna ett ansvar för elevens skolgång, lärande och utveckling. Skolan ska också löpande hålla föräldrarna informerade om elevens utveckling och situation i skolan. Vanligen sker detta genom utskick av information löpande och minst ett utvecklingssamtal per termin.

Föräldrar med gemensam vårdnad har samma rätt till information. Föräldrar som inte är vårdnadshavare har också rätt till information om sitt barns skolgång och utveckling. Däremot har de inte rätt till känslig information eller att vara närvarande vid utvecklingssamtal.

Om det finns risk för att information om ett barn kan komma att missbrukas, kan informationen omfattas av sekretess och ska inte lämnas ut utan särskild prövning. Det gäller oavsett om föräldern är vårdnadshavare eller ej. För information och exempel hänvisar vi till kapitel 7 i boken "Sekretess och anmälningsplikt i förskola och skola" av Staffan Olsson, Studentlitteratur 2019.

FÖRÄLDRAALIENATION

Det händer ibland att en förälder försöker få bort den andra föräldern ur barnets liv, vilket medför ett komplext relationstrauma som benämns föräldraalienation (på engelska Parental Alienation). Föräldraalienation innebär att ett barn i samband med en separation tar avstånd från en förälder som hen tidigare haft en kärleksfull relation till och utan att barnet har behandlats illa. Dessutom krävs att den andra föräldern och barnet visar beteenden kopplat till alienation. Föräldraalienation kan ske medvetet eller omedvetet.

Vid alienation manipuleras barnet av en förälder, så att det vänder sig emot den andre föräldern. Den manipulerande föräldern talar illa om eller sprider lögn om den andre föräldern, till exempel genom att säga att hen är farlig eller psykiskt instabil eller genom att undanhålla information om barnet, dess skolgång och hälsa. Andra exempel är att:

- Påstå att expartnern inte lyssnar på och förstår barnets behov.
- Hänvisa till barnets vilja och dess rätt att välja förälder.
- Påstå att det måste ha hänt något farligt eftersom barnet vägrar träffa sin andra förälder.
- Påstå att barnet mår dåligt på grund av att den andre föräldern inte vill lämna barnet i fred.
- Påstå att hen inte kan tvinga barnet att mot sin vilja umgås med den andra föräldern.
- Upprepat sabotera umgänget för barnet med den andra föräldern och uppge olika anledningar. Exempelvis genom att hämta barnet i skolan tidigt de dagar det ska vara umgänge med den andra föräldern.

RESULTATET BLIR OFTA ATT BARNET LIERAR

sig med den alierande föräldern och tar på sig den förälderns beteende. Barnet får då en svart-vit syn på sina föräldrar, där barnet beskriver alla egenskaper hos den alierade föräldern som negativa och alla egenskaper hos den andra föräldern som positiva. I den vetenskapliga litteraturen kallas detta fenomen "splitting" där ett barn ser en förälder positivt och den andra negativt. Barn som är utsatta för vanvård, t.ex fysiskt våld, omsorgssvikt eller missbruk visar dock inte upp splitting.

Barnets beteende är ett sätt att hantera separationen. När barnet tar upp värderingar från den alierande föräldern så skapas en sjuklig samsyn med den föräldern. Samtidigt behöver barnet dölja sin skam och skuld gentemot den förälder som de har älskat. Barnet kan då inte skilja på sina egna och den alierande förälderns känslor. Därmed skapas en skadlig föräldra-

barn relation, och barnet berövas möjligheten att utveckla en självständig identitet, en god självkänsla och ett oberoende tänkande i förhållande till föräldrarna.

Alienation leder till svåra konsekvenser med både fysiska och psykiska störningar som kan leva kvar upp i vuxen ålder och kräva insatser av barnmottagningar, BUP och senare vuxenpsykiatri. Exempel på detta är ångest, depression, svårigheter med skolarbetet, problem med sociala relationer och en brist på tillit till sig själv och andra. Barnen upplever också skuld och skam och kan reagera med oro, ilska, eller utåtagerande beteende.

Föräldraalienation är ingen könsfråga. Både pappor och mammor kan aliera. Beteendet finns också hos samkönade par.

VAD SKOLAN KAN GÖRA

DET STÖD SOM FRISTÅENDE VUXNA KAN GE DRABBADE BARN ÄR VIKTIGT FÖR ATT DÄMPA EFFEKTERNA AV ALIENATION.

Separerade föräldrar som har gemensam vårdnad förväntas samarbeta och utbyta information om sina barn, vilket ofta inte sker i dessa situationer. Det är viktigt att förstå att den ena föräldern kan vara utmanövrerad och därmed inte kan hjälpa sitt barn, vilket kan misstolkas som en brist på engagemang.

SKOLAN MÅSTE ERKÄNNA BÅDA FÖRÄLDRAR SOM VIKTIGA I BARNETS LIV. Det innebär att:

- Se till att båda föräldrarna informeras kring barnets utveckling i skolan.
- Se till att båda föräldrarna konsulteras i alla frågor som uppstår runt barnet.
- Se till att båda föräldrarna välkomnas och blir inbjudna till alla öppna skolevent. Ett barn ska aldrig behöva besluta om vilken förälder som skall delta eller inte.
- Erbjud separata utvecklingssamtal för respektive förälder.

Ett sådant förhållningssätt blir till hjälp för barnet utan att skolan behöver ta parti för eller emot någon förälder.

RÅD TILL SKOLAN

När problematiken dras in i skolans värld har vi följande iakttagelser och råd från terapeuter, drabbade föräldrar och andra:

- Det är inte ovanligt att drabbade barn har hög frånvaro med diffusa skäl. Det är angeläget att skolan i ett tidigt skede kontaktar föräldrarna.
- Det finns också barn som kan fortsätta att prestera bra och dölja vad som pågår såvida inte omgivningen är lyhörd och förstår familjedynamiken.
- En alienerande förälder kan hålla barnet hemma om den andra föräldern tänker delta i ett arrangemang på skolan.
- Barn kan ställa till en stor scen vid hämtning. De behöver ofta tid för att ställa om sig till den andra föräldern.
- Ett alienerat barn kan uppge olika anledningar till att inte vilja träffa den ena föräldern. Barnet kan också förmedla avståndstagande och avsky.
- Om barnet förmedlar avståndstagande eller avsky för den ena föräldern så räcker det att svara: *"Ja, och nu har du fått säga det till mig"*. Ifrågasätt inte att barnet känner på det sättet eftersom det kan förvärra situationen. Ett neutralt förhållningssätt är bra.
- Säg aldrig till ett barn: *"Nu är du snart 12 år och kan välja vilken förälder du vill bo hos"*. Det är inte ett beslut som ett barn ska fatta.
- Nästan alla barn som får rätt hjälp kan återfå en god anknytning till sin avvisade förälder.
- Föräldraalienation finns i hela världen och sker oberoende av religiös eller kulturell tillhörighet.
- Alla som arbetar med barn bör också ha tillgång till personer med kunskap inom NPF (neuropsykiatriska funktionsvariationer) och det autistiska spektrat. Ett barn med NPF kan ha svårare att hantera situationen och kan behöva extra stöd.

Från VBU:s chatt i december 2022:

"Jag arbetar som lärare och har gjort det i 20 år. Har sett föräldraalienation många gånger, men inte förstätt vad det handlat om.

Det vanligaste är att personal tycker att det är dåligt att föräldrarna inte kommer överens när det gäller barnet. Ofta märks det genom att de inte kan komma på utvecklingssamtal samtidigt. När man tar en ny klass kan en av föräldrarna vara väldigt angelägen om att ringa och berätta något "viktigt". Det viktiga är att berätta vilken dålig förälder deras ex är.

Det vanligaste är dock att barnen inte vill träffa eller bo hos en av vårdnadshavarna. Nu när jag själv vet vad som ligger bakom det här så blir det väldigt tydligt att det är föräldraalienation.

Rektorer, kuratorer, specialpedagoger, lärare, skolhälsovård kan ingenting om det här.

När jag tänker tillbaka så har jag sett otaliga exempel på det här genom åren. När jag anmält till skolans elevhälsoteam har jag inte fått något gehör. Då har jag gjort anmälan till socialen, men samtliga ärenden har lagts ner."

FÖRSLAG PÅ LITTERATUR

Barn som tvingas välja bort en förälder: Föräldraalienation i Sverige: fakta, rättsregler, erfarenheter

En aktuell forskningssammanställning av journalisten Anna Lytsy och advokaten Christina Bergenstein. Boken innehåller också intervjuer med sakkunniga i Sverige. Den vänder sig till såväl professionella som andra som stöter på föräldraalienation i sin vardag. Boken finns på många bibliotek och används också flitigt på universiteten. (Norstedts juridik, 2019)

Jag väntar i snön av Daniel Dencik. En skönlitterär bok skriven i romanform som bygger på författarens dagböcker. En berättelse om hur hans tvillingar förlorade kontakten med sin pappa. (Bokförlaget Polaris 2019)

Pappaklausulen av Jonas Hassen Khemiri. Romanen har många smärtpunkter men handlar också om en dotter som är en syster som är en mamma vars son bor hos sin pappa och vägrar att träffa henne och trycker bort hennes sms. (Bonnier Pocket 2019)

Föreningen Vårdnad, Boende och Umgänge i Sverige (VBU) är en partipolitiskt och religiöst oberoende ideell medlemsförening som arbetar för barnets rätt till båda sina föräldrar. Föreningen driver stödverksamhet genom samtalskvällar, utbildning och en stödtelefon.

Läs mer www.vardnad.se

facebook.com/vardnad.se